

## המרגלים ראו את החמאס והחיזבאללה והאנטישמיות בעולם ונחרדו! איפה טעו?

בפעם הראשונה בחיי, אני מבין את הבהלה של המרגלים ששלח משה ארצה. בואו נגיד את האמת: קשה פה, קשה מאוד פה. המרגלים הגיעו הנה וראו את החמאס בדרום, את החיזבאללה בצפון, את הרשות הפלשתינית במזרח ואת האומות האנטישמיות בכל העולם וברחו בבהלה. הם גילו אויב עז נפש, שלא מתכוון לוותר בקלות ולא ייעלם עד שנעלים אותו במחירי דם קשים מנשוא.

בואו נודה שרבים בינינו מהרהרים בתוך-תוכם במסקנה אליה הגיעו המרגלים: "לא נוכל לעלות כי חזק הוא ממנו". נתקענו עם השכנים הגרועים בעולם והמלחמה לא תיגמר עד ביאת המשיח. אז מה רוצים מהם? מי היה מתנהג אחרת? וכי ציפו מהם לחזור ולספר דמיונות שהארץ יפה כמו שווייץ, שקטה כמו נורבגיה ומוקפת בשכנים שוחרי שלום כמו סקוטלנד?!

במיוחד שהמרגלים לא נשלחו סתם כדי לצלם תמונות מנופי הארץ, הם נדרשו למשימה קריטית ומכריעה לכיבוש: לאסוף מודיעין כדי למצוא את הדרך הנכונה לפרוץ ארצה. משה הדגיש מראש כי הגדרת המשימה שלהם היא ללמוד את נתוני ההתגוננות של האויבים: האם הארץ מגדלת גיבורים או חלשים? האם העם מרובה או מועט? והאם יושב באוהלים או במבנים מבוצרים?

הרשב"ם מוסיף כי השאלות נועדו להכין צבאית את כיבוש הארץ ולדעת האם נצטרך לעלות ברגליים או נידרש להכין סוללת גבוהות לכבוש את המבצרים?

**1. במדבר יג:** וישלח אתם משה לתור את ארץ כנען ויאמר אליהם עלו זה בנגב ועליתם את ההר: וראיתם את הארץ מה הוא ואת העם היושב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב... ומה הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם במבצרים – רש"י: 'את הארץ מה היא' – יש ארץ מגדלת גבורים, יש מגדלת חלשים, יש מגדלת אכלוסין, יש ממעטת אכלוסין. רשב"ם: 'הבמחנים' – יושבים או בערי המבצר, כל זה לדעת האם צריכים לעשות דייק וסוללות לכבוש את הערים.

אחרי ארבעים יום שבו המרגלים ובישרו בשורות איוב - שהאמת היא שכשאנו קוראים היום את הדברים, הם נשמעים נכונים לחלוטין: האויב עיקש ועז נפש, התושבים ענקיים וחסונים והמגורים שלהם בתוך מבנים מבוצרים. לפיכך באה המסקנה: "לא נוכל לעלות כי חזק הוא ממנו".

אפס כי עז העם היושב בארץ והערים בצרות גדלת מאד וגם ילדי הענק ראינו שם: עמלק יושב בארץ הנגב והחיתי והיבوسی והאמורי יושב בהר... לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו.

ובמקום להתמודד עם המודיעין שהביאו, הקב"ה הגיב בצורה נחרצת שלא הייתה גרועה ממנה: **סוף של הדור.** אין עם מי לעבוד והעם ימות על אדמת המדבר. בכל שנה בערב תשעה באב, 15,000 איש שהגיעו באותה שנה לגיל שישים היו חופרים שוחות בקרקע ובבוקר לא קמים. כך במשך 39 שנה מת כמעט כל הדור, למעט ה-15,000 האחרונים שניצלו בט"ו באב בשנה האחרונה.

וכל אחד מעלה את תמיהת הרמב"ן יג,ב: מה עשו המרגלים? משה אמר להם 'וראיתם את הארץ מה היא ואת העם היושב עליה החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב', וכן אמר להם בערים 'הבמחנים אם במבצרים', והיו צריכין להשיבו על מה שציווה אותם, ומה פשעם ומה חטאתם כשאמרו 'אפס כי עז העם והערים בצרות גדולות? וכי על מנת שיעידו שקר שלח אותם?!

מה רצינו? שהם יביאו מודיעין בהזמנה מראש שעושה טוב על הלב?! שיספרו שקרים שהארץ פרוצה מכל עבריה ותושביה מוגי לב המחכים שנפרוץ פנימה?! בהערה<sup>1</sup> הובא סיפור מדהים על מרגל שהתעלם מהסכנות והביא כמעט לסופה של המדינה היל"ת.

<sup>1</sup> לפני חצי שנה צוינו חמישים שנה למלחמת יום הכיפורים ואחד מגיבורי התקופה שקדמה למלחמה היה מרואן אשרף. איש עסקים מצרי, שהיה חתנו של נשיא מצרים המיתולוגי, עבד אל נאצר, ואחד היועצים הקרובים ליורשו של נאצר ונשיא מצרים בעת המלחמה, אנואר סאדאת.

הרמב"ן מעלה עוד תמיהה: הרי משה בכבודו ובעצמו אומר דברים יותר קשים בסיכוני הארץ מאשר אמרו המרגלים? לאחר ארבעים שנות המדבר ומשה מכינם לכניסה לארץ, הוא אומר:

**רמב"ן:** והנה משה רבינו אמר לבניהם כדברים האלה והפליג להם בחוזק העם ובמבצר עריהם וכוח הענקים יתר מאוד ממה שאמרו המרגלים לאבותם, שאמר (דברים ט) 'שמע ישראל אתה עבר היום את הירדן לבא לרשת גוים גדלים ועצמים ממך ערים גדלות ובצרת בשמים: עם גדול ורם בני ענקים אשר אתה ידעת ואתה שמעת מי יתיצב לפני בני ענק'. ואם היה פשע המרגלים וחטאתם בזה, למה יניא את לב בניהם כהניא המרגלים את לב אבותם?

מאיפה היו המרגלים אמורים לשאוב ביטחון? ומהיכן אנחנו אמורים לשאוב ביטחון היום?

כדי להעמיק יותר בנושא, אנו רוצים לפתוח עוד סוגיה מרתקת, שלא עסקנו בה בעבר: הביטוי "מרגלים" מוכר לנו מהעבר ומוזכר כבר בתורה. כאשר מתרחש המפגש הבלתי אפשרי בין יוסף לאחיו אחרי ניתוק בן 22 שנה, יוסף מטיח באחיו האשמה נוראה:

**2. בראשית מב, ט:** ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם ויאמר אלהם **מרגלים אתם**, לראות את ערות הארץ באתם: ויאמרו אליו לא אדני ועבדיך באו לשבר אכל ... לא היו עבדיך מרגלים.

וכל אחד תמה: מה פתאום מאשים אותם בריגול?! אם יוסף מחפש עלילת שווא כלשהי במטרה לכלוא את שמעון במעצר ולתבוע להביא את בנימין למצרים – שיאשים אותה בכניסה למדינה עם מסמכים מזויפים, בגניבה מדוכן השוק או בתאונת פגע וברח?

**בעל הטורים מב, יא:** 'מרגלים אתם' - ולא אני, שיהושע שיצא ממנו לא היה בעצת מרגלים. הם ענו 'לא היו עבדיך מרגלים' - פירוש יהודה השיבו כי היה ראש המדברים, שגם ממני יצא כלב שלא היה בעצת המרגלים. 'לא היו' בגימטרייה 'כלב'.

דברי בעל הטורים מדהימים: בין יוסף לאחיו מתחולל ויכוח חריף. הוא מאשים אותם שהם אבי אבות המרגלים שלנו, שהוציאו דיבת הארץ רעה, אבל "לא אני"! אני איני חלק מהחטא הזה, שכן ממני יצא יהושע בן נון שהיה צדיק בסדום והביא שבח הארץ. יהודה עונה כי גם הוא אינו בכלל המרגלים, משום שממנו יצא כלב בן יפונה, חברו של יהושע שעומד לבדו ומכריז בתוקף: "עלה נעלה וירשנו אותה".

האר"י הקדוש מוסיף כי לא רק קשר רעיוני עבר בין שתי הקבוצות, אלא הנשמה של אחי יוסף התעברה בתוך המרגלים של פרשתנו:

**שער הגלגולים הקדמה לו:** דע כי אלו העשרה מרגלים טרם שהלכו לרגל את הארץ, נתעברו בהם נשמות השבטים, עשרה בני יעקב ממש, וזהו סוד מה שאמר להם יוסף 'מרגלים אתם', רמז להם שהיו עתידים להתעבר במרגלים. גם זהו סוד מה שכתוב בריש פרשת שלח 'כולם אנשים ראשי בני ישראל המה' ולא כתיב 'ראשי אלפי ישראל', כי הם בני ישראל סבא [בני יעקב אבינו].

עד כמה שהדברים נשמעים מפתיעים ומחודשים, האמת היא שההקבלות בין שתי פרשיות המרגלים בולטות כבר מתחילת הסיפור.

---

באביב 1970, פנה אשרף לשגרירות ישראל בלונדון והציע לרגל עבור ישראל ולמסור מידע צבאי ומדיני, תמורת תשלום מאה אלף דולר לידיעה. הוא נימק את כוונותיו במצב כלכלי דחוק, שאינו מאפשר את אורח חייו הבלויני ואוהב החיים. אשרף גויס למוסד והעביר ידיעות מרעישות על התרחש במדינות הערביות: הסכמי נשק בין ברית המועצות למצרים וסוריה ודיווח מקדים על חטיפת מטוס שמתכנן ארגון טרור. החל מסתיו 1972, כשנה לפני פרוץ המלחמה, אשרף התריע על מלחמה קרובה. הוא העביר את פרוטוקול הדיון המפורש בו הורה סאדאת להיערך למלחמה, אבל כל תחזיותיו (וידיעות מודיעיניות נוספות שהגיעו ממקורות אחרים) הושלכו לפח. בישראל שלטה גישת ה'קונספציה', לפיה צבא מצרים לא השיג עליונות אווירית ולא יפתח במלחמה ולכן כל תחזית אחרת נמחקה בבזז.

44 שעות לפני פרוץ המלחמה, אשרף הפציר במפעילו הישראלי לפגוש את ראש המוסד. צבי זמיר הגיע ללונדון ונפגש עמו בליל יום הכיפורים, ליל השישי באוקטובר 1973, 14 שעות לפני פרוץ המלחמה. זמיר שמע את התחזית המפורשת: "מחר תפרוץ מלחמה". צלצול הפעמונים העיר את הגורמים שכבר שכבו לישון בישראל, הביא לגיוס מילואים חפוז כארבע שעות לפני פרוץ המלחמה, והציל את מדינת ישראל מהתמוטטות מוחלטת, כולל נפילת רמת הגולן. אבל ההקשבה המאוחרת למרגל המצרי עלתה בחייהם של אלפים הי"ד.

**פרשת וישב:** 'וישלחו מעמק חברון' - **פרשתנו:** 'שלח לך מרגלים'. **פרשת וישב:** לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן והשיבני דבר - **פרשתנו:** וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל... וישיבו אותם דבר. **פרשת וישב:** וישלחו מעמק חברון - **פרשתנו:** ויבא עד חברון [וכלב הולך להשתטח שם על קברי אבות]. **פרשת וישב:** חיה רעה אכלתהו - **פרשתנו:** ארץ אוכלת יושביה היא. **פרשת וישב:** ויבך אתו אביו - **פרשתנו:** ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא.

נראה כי יוסף נשלח בשליחות דומה לשליחות אליה יישלחו המרגלים. המטרה שלו היא להשיב דבר, כמו שהמרגלים חזרו והשיבו דבר. אחיו מאשימים אותו בכך ש'חיה רעה אכלתהו', כמו שהמרגלים יאשימו בעתיד את ארץ ישראל שהיא אוכלת יושביה. אולם בהמשך מתהפך הגלגל וכשיוסף נפגש עם אחיו הוא מכריז שהם המרגלים האמתיים והוא כבר השתחרר מהגדרה הזו ואינו חלק ממנה.

מה מונח כאן? נתחיל עם ביאור פשוט המבואר בשיחות לעצם חטא המרגלים.

ב. ההקפדה לא הייתה על מה שאמרו המרגלים, אלא על **האיך אמרו:** הדרך בה בחרו להעביר את הביקורת. משום שהדרך מוכיחה האם רוצים למצוא **פתרונות לבעיות** או להיפך: **בעיות לפתרונות.**

ככל שהיו המומים ממה שגילו, היה עליהם לגשת למשה רבינו ולהעביר את המידע בשקט ולמצוא פתרונות. אבל הם לא העבירו מידע, אלא הבעירו מידע. כינסו מסיבות עיתונאים ויצרו פאניקה והפחדה כנגד העלייה ארצה. בכך הוכיחו כי הבעיות הם רק תירוץ לדבר הגדול: הם לא רוצים להיכנס לארץ. הם שונאים אותה ומחפשים עלילות דברים.

לעתים נדרש להעיר לאדם כמצוות "הוכח תוכיח את עמיתך". אולם יש אחד שניגש בשקט ואומר מה שצריך לומר. יש אחד שפותח קבוצת וואטסאפ ומרים את כל הקהילה על הרגליים. משום שהראשון רוצה לפתור את הבעיה והשני רוצה את ההיפך: את הבעיה עצמה, את הלכלוך וההתעסקות ברפש. המסחר במידע מוכיח כי הבעיה איננה במבוקר, אלא במבקר עצמו. הוא חולה והבעיה שהוא מוצא בזולת - אינה אלא מראה למה שמתחולל אצלו בלב.

בהערה<sup>2</sup> הובא סיפור יפה.

הרבי ציין פעם נקודה חודרת לב. התורה מספרת איך שמעו שם ויפת על הקריסה של נח. התורה אומרת: "ויקח שם ויפת את השמלה וישימו על שכם שניהם, וילכו אחורנית, ויכסו את ערוות אביהם, ופניהם אחורנית וערוות אביהם לא ראו". כלומר: שם ויפת צעדו אחורה לעבר אביהם כדי לא לראות אותו חשוף ("וילכו אחורנית"), וכשהגיעו עד אליו והיו מוכרחים לסובב גופם כדי לכסותו כדרוש, סובבו את פניהם לצד השני ("ופניהם אחורנית") כדי לא להביט בקלונם.

שוב מוסיפה התורה: "**וערוות אביהם לא ראו.**" והתמיהה פשוטה: הרי נאמר פעמיים "וילכו אחורנית... ופניהם אחורנית", וברור שלא היו יכולים לראות ערוותו?

ההסבר כביר (ליקוטי שיחות י נח): שם ויפת לא ראו "ערווה", לא ראו מצב יצרי שפל שמצריך טיפול והקימו קבוצת וואטסאפ משפחתית לדון מה עושים עם אבא. הם היו פרודוקטיביים ופשוט פתרו את הבעיה. לקחו שמיכה וכיסו את נח והשאירו את העניין מאחוריהם. כיון שהם עצמם היו טהורים ולכן לא בוססו בבושה. לעומת זאת, אחיהם השלישי היה מטונף בתוכו ולכן נמשך כמו זבוב אל הלכלוך.

<sup>2</sup> הצדיק רבי יעקב שמשון משיפיטובקא נמנה על תלמידיו של המגיד ממעזריטש. בסוף ימיו עלה ארצה והתגורר בטבריה. הוא הגיע תחילה לביקור מקדים בארץ כדי להכיר את האזור ולמצוא מקום מגורים מתאים למשפחתו ואחר כך שב חזרה לביתו באוקראינה להביא את כל אשר לו. כשהתקרב מרחק כמה קילומטרים לביתו, עצר בפונדק דרכים ונח כמה ימים ואחר כך המשיך הביתה. אחד מתלמידיו התפלא שהרב עצר לנוח במרחק קצר מביתו ולא נח ישירות במעונו? הסביר החסיד: הביקור בארץ החליש אותי מאוד, הסתובבתי שבועות בלי אוכל ושינה ואם הייתי מגיע כך הביתה, נמצא אני מוציא לעז על ארץ ישראל. יאמרו שאווירה מחניק והרעב שולט בה. לפיכך עצרתי לפני ההגעה הביתה ונחתי ושאתי כוחות וכך נמצאתי מפרסם שבחה על ארץ ישראל. כולם אמרו, ראו את הארץ הזו שאווירה מבריא ונותן כוחות...

אישה הצביעה על הכביסה של השכנים, שתלתה מעבר לחלון שלהם, ואמרה לבעלה: "גועל נפש, הם לא יודעים לכבס. תראה איזה כתמים על החולצות". למחרת אמרה: "היום כיבסו טוב, החולצות נקיות לשם שינוי". ענה בעלה: "לא, היום ניקיתי את החלון שלנו..."

הפרשנות הזו רמוזה בדברי רש"י הפותח את פרשתנו:

**3. רש"י תחילת פרשתנו: למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקתה על עסקי דיבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר.**

כמובן, הדברים תמוהים: מה הבעיה בכך שפרשת המרגלים נסמכה לפרשת מרים? הרי כך הייתה ההתרחשות הכרונולוגית של האירועים ולכן מופיעים ברצף? רש"י עצמו עושה חשבון בתחילת ספר דברים (א,ב) שמרים הייתה בהסגר בין כב לכח סיון, ולמחרת, כט סיון, נסעו מחצרות למדבר פארן והמרגלים נשלחו לארבעים יום. ולכן ברור שהאירועים מסופרים ברצף?

שנית והוא העיקר: למה העוול הזה למרים הנביאה? לשם מה מערבב רש"י את מרים בתוך העסק השפל של המרגלים? האם חסר משהו בחטא המרגלים כשלעצמו, שצריך לגייס תוספת ביאור ממרים הנביאה?! ובכלל, כיצד אפשר להשוות בין אישה צדקת, שבסך הכול דאגה למצוות פריה ורביה של אחיה הצעיר ובין החטא החמור של אלו שמאסו בארץ חמדה?

אלא רש"י פותח את הפרשה עם **ביאור כללי לחטא המרגלים**: חטאם היה בכך שסחרו ב"עסקי דיבה". כמו מרים, שגם היא אמרה אמת, אך "לקתה על עסקי דיבה". היא עשתה מסחר ועסק מהדיבה. אם יש לה טענות על משה, שתיכנס לביתו ותשוחח עמו, אבל למה הזמינה את אהרן? ומדוע יצרה כותרות דרמטיות של "הרק במשה דבר ה'?" הלוא גם בנו דיבר".

**ליקוטי שיחות יח/145: החטא של מרים לא התבטא בעצם ה'דיבה הרעה' אלא ב'עסקי דיבה', בכך שעסקה ודברה באריכות אודות משה. היה עליה לגשת אליו לבדו בחשאי ולשאול אותו בתורת שאלה. ועד"ז היה חטא המרגלים: אף שלא אמרו שקרים על ארץ ישראל, אך הדיבור היה בצורת 'עסקי דיבה', הם הרחיבו והעצימו את חוזק יושבי הארץ והבהילו מהעלייה ארצה.**

אחרי הביאור הפשוט לחטא המרגלים, ניכנס ונפתח נקודה יסודית וראשונה באמונה אודות משמעות העמוקה של חטאם. הרבי מאריך בכמה שיחות ובייחוד בשבת עקב תשלא ושבת שלח תשכב.

ג. זה מסיפורי החסידים הישנים והמתקנים מדבש: לפני מאתיים שנה היה באוקראינה יהודי פשוט בשם חצקל. הוא עמל לפרנס את בני ביתו ושרד את החיים. הבנות הגיעו לפרקן ואשתו נדנדה לו שצריכים להציע נדוניה מכובדת כדי למצוא להן שידוך טוב. הבחורים מבקשים חותן שיעזור להתחיל את החיים עם משהו, ולבנות העניות לא היה הרבה סיכוי.

לאשתו המעשית היה גם רעיון: "יש לך דוד יחיד בשם משה, הוא עשיר כקורח ואינו יודע מה לעשות עם הכסף שלו. תיסע אליו ותעורר את רחמיו". חצקל נבון מההצעה. הוא היה איש עדין שלא נטל אגורה מאיש. שלושים שנה הוא לא פגש את הדוד שלו ומה פתאום ינחת עליו עם בקשות רחמים? אבל אשתו לחצה ולחצה ולא נותרה ברירה.

הצדקנית הכינה תרמיל עם אוכל לכמה שבועות, נפרדה ממנו בתפילה והוא יצא לדרך. אבל אחרי יומיים הוא חוזר הביתה: "תראי, עלו לי שלושה ספקות לגבי הנסיעה. ראשית, אינני יודע אם הדוד משה חי? שנית, אם הוא חי – אינני יודע אם הוא עדיין עשיר? שלישית, גם אם הוא חי ועשיר, אינני יודע אם ירצה לעזור לי? עלה במוחי רעיון אחר: אתפלל מעומק הלב לקב"ה, הוא בוודאי חי, ובוודאי עשיר גדול, ובוודאי אוהב אותי וירצה לעזור לי". חצקל קיבל על עצמו תוספת בלימוד התורה והתחזקות בקיום המצוות והחל להתפלל בכוונה לנס.

אחרי חודש נכנס איוואן השכן וקרא לחצקל הצידה. איוואן היה אדם בודד שהתגרר לבדו וחצקל ורעייתו היו היחידים שדאגו לו. "חצקל, אני מוכרח לנסוע לכמה חודשים ואינני יודע אם אחזור. בחצר הבית מוטמן הרכוש שאספתי ואני מבקש לבדוק מדי פעם שהכסף נמצא. אם לא אחזור תוך חצי שנה

– הכסף נתון לך". חצקל עשה כמצוותו, חפר באדמה וגילה אוצר עצום של מטבעות זהב. הימים והחודשים חלפו ואיוואן לא חזר.

חצקל לא ידע מה לעשות ונסע אל רבו, הצדיק רבי ישראל מרוז'ין. רק עבר את מפתן הדלת והצדיק הכריז: "הקדוש ברוך הוא חי, והקדוש ברוך הוא עשיר, והקדוש ברוך הוא נתן לך מידו המלאה".

המרגלים צדקו בכל החששות הביטחוניים שהציגו. משה רבינו בספר דברים מזכיר את החששות שלהם ואף מחזק אותן. אבל משה מוסיף עוד כמה מילים שהופכות את הקערה על פיה.

**4. דברים שם:** וידעת היום כי ה' אלקיך הוא העבר לפניך... הוא ישמידם והוא יכניעם לפניך והורשתם והאבדתם מהר כאשר דבר ה' לך.

משה אומר: אתם לא נלחמים בשם עצמכם. לא אתם בחרתם בארץ ישראל ולא הגעתם לכאן. מרצונכם. אתם כאן בשליחותו של מלך מלכי המלכים ולכן אתם נאבקים בכוחות שלו ולא שלכם.

אכן אי אפשר לשרוד בכוחות עצמנו במזרח התיכון. בדרך הטבע זה אמור לעלות בכוחות אדירים, שלא ברור אם כולם מוכנים לשלם אותם. יש גבול כמה יכול אדם לחיות בתוך שכנים שמתעבים אותו וממררים את חייו ולהחזיק מעמד ולשרוד ביניהם. אבל עלינו להתחבר למי ששלח אותנו לכאן. להרים את העיניים לשמים ולבקש עזרה ממי ש'הוא חי, ועשיר, ורוצה לעזור'.

וכי יש דרך אחרת להבין את הקיום שלנו כאן?! וכי היה צפוי שאנחנו העם היחיד מכל החיים אז, שישרוד 3300 שנה?! וכי היה צפוי שנחזור לכאן אחרי כמעט אלפיים שנות גלות והיטמעות בין הגויים ונשוב ונראה בבניין העם והארץ?! וכי אפשר להבין את החיים כאן בשבעים השנים האחרונות מול העוצמה האדירה שהייתה לערבים וברית המועצות החונכת שלהם?!

שום דבר מקיומנו אינו הגיוני והוא מתרחש רק בגלל המשלח שעומד מאחורינו. ואם כן, המרגלים היו אמורים להרים את העיניים למעלה ולבקש עזרה. בהערה<sup>3</sup> הובאה העמקה חשובה.

**שיחת עקב תשלא:** משה רבנו מספר באריכות הדיבור ובפרטות אודות חוזק הגויים. כדי ללמד את מעלת היהודי, שעל אף כוח הגויים הגדולים והעצומים והעובדה שעל פי טבע איננו יכולים להם – אומרים ליהודים: לא! יש לכם מעלה יותר גדולה ואתם כן יכולים להם, משום ש'ה' אלוהיך הוא העובר לפניך'. ועצם העובדה שיש ביהודי ההחלטה שהוא מנצח אותם – תגרום לו לגבור עליהם. וזאת הוראה לכל אחד ובכל זמן ומקום: התורה אינה מכחישה כוח הגויים, כי אז היה יהודי יוצא אל הרחוב ורואה את הגוי ונבהל. יש גויים גדולים ועצומים ובכל זאת לא תירא מהם, שכן ניתנו הכוחות לגבור עליהם. ואדרבה, מזה גופא שישנו גוי, מוכח שיש לך הכוחות לנצח, שהרי איני מבקש אלא לפי כוחם.

כמובן, המרגלים ידעו את כל זה היטב, הם הרי היו שייכים לדור הכי נסי בהיסטוריה ואינם צריכים את התוכחה שלנו. בבסיס הטענה שלהם עמדה תפיסה מאוד עמוקה, שצריכים להרחיב ולעיין בה:

<sup>3</sup> הרחבנו בעבר שזאת הסיבה לכתחילה שנשלחנו למקום הזה דווקא. הרי הסכנות כאן אינן רק ביטחוניות, אלא מתחילות מגורם החיים הבסיסי ביותר: מים. **אנו היחידים בכל המרחב ללא מקורות מים:** לאמריקה ואירופה יש גשם כל השנה, במצרים עולה הנילוס ומשקה בצורה קבועה (למרות שגם שם יש חוסר מים כיום). לבנון היא ארץ גבוהה ומקבלת מים מההרים. לסוריה יש את נהר החידקל. ערב הסעודית היא ארץ מדברית ולא חקלאית. ישראל היא המדינה היחידה באזור שהיא גם ארץ חקלאית שזקוקה לגשם וגם אין לה מקורות מים עצמאיים. אלא ה' בחר את הנקודה הזו מראש, משום שבה **מוכרחים להרים עיניים למעלה** ולזכור מי הוא הנותן לך כוח. כך שהחיסרון עצמו נועד לחבר אותנו אליו באופן קבוע.

למה הדבר דומה? למלך המדינה היו שני מקורבים, שר החוץ ושר הביטחון. שלושתם היו חברי ילדות, למדו באותו בית ספר ועשו מסלול זהה בצבא ובפוליטיקה. פעם נעדר המלך מהמדינה ושני השרים מעלו באמונו וגנבו מקופת הארמון. המלך היה כאוב מהבגידה של חבריו-אחיו והיה מוכרח להעניש אותם חמורות. תחילה קרא לשר הביטחון: "החלטתי לגרש אותך מהמדינה לצמיתות, אך כיון שאני אוהב אותך, אעניק לך חמישים מיליון דולר מהם תוכל לחיות עד סוף חייך". אחר כך קרא לשר החוץ ואמר: "עונשך יהיה כזה, המדינה תפסיק לשלם לך משכורת וכל ראש חודש תצטרך לבוא אלי ולבקש תמיכה לשרוד את החודש". כאשר יצאו שני השרים, פרץ וויכוח את מי אוהב המלך יותר? שר הביטחון אמר שאותו אוהב יותר והראיה שסידר אותו עם חמישים מיליון דולר לכל חייו. אמר שר החוץ: "טיפש, אותך הוא לא רוצה לראות יותר ולכן נתן לך את האפשרות להסתדר. ממני הוא לא מסוגל להיפרד ולכן מכריח אותי לבקר אצלו כל חודש מחדש..."

המרגלים ידעו שעומדת להתחיל תקופה חדשה בחיי עם ישראל: חיים של **התנהלות טבעית**. הניסים ייגמרו על סף הכניסה לארץ והם ייאלצו להפשיל שרולים ולהביא את הברכה בהשתדלות טבעית. לא יקרו שוב עשרת המכות ולא ייפול לחם מהשמיים. הם יצטרכו לכבוש את הארץ בכוחות עצמם ולזרוע ולחרוש את האדמה ביגיעה גדולה.

כיון שכן, טענו טענה צודקת לכאורה: לפי הכללים הטבעיים, לא נוכל לעלות כי חזק הוא ממנו. יש גבול כמה כוחות אפשר לגייס כנגד האויבים שאינם מתעייפים. אם היינו נשארים במדבר – ברור שהקב"ה יכול לחולל נסים בלי סוף, אבל כיון שנכנסים לארץ הטבע – החשיבה צריכה לעבוד לפי הכללים ולא לפי הציפייה לניסים.

אולם הם טעו חמורות וזאת נקודה העניין, שנוגעת אלינו בצורה מהותית: **הטבע אינו מערכת עצמאית שעובדת לפי כללים מובנים**. החיים של עם ישראל אינם נקבעים לפי סיבה שיוצרת תוצאה ולכן עבודה אינה יוצרת פרנסה, כמו שהעדר העבודה אינו שולל פרנסה.

לפי כללי הטבע, לא הייתה אמורה להתרחש קריסה מוחלטת בשביעי באוקטובר, בה הכול לא עבד, אבל הכול לא עבד. ולאידך, לא הייתה יכולה להתרחש הצלחה כל כך מדהימה בשישי בניסן מול גלי הטילים והכטבמים שאיראן שלחה לכאן. גם לאורך המלחמה הזו רואים ניסים עצומים: עם כל הכאב על כל חייל שנפל על קידוש השם וכל אחד הוא עולם מלא שאין לו תחליף, אבל המספרים לא מתקרבים לכמויות עליהם דיברו ל"ע ול"ע. המומחים האמריקאים שביקרו כאן לפני המלחמה, העריכו כי יפלו 15 חיילים בכל יום של לחימה, היל"ת. להבדיל, המומחים האמריקאים הזהירו מפני האסונות שיקרו בכיבוש רפח, שהפכה להיות העיר הצפופה בעולם, וזה כמו זה לא קרה ברוך ה'.

בהצלחה כמו בכישלון, הדברים נקבעים גבוה הרבה יותר. בן מלך מקבל את שכרו לפי החלטת אביו המלך ולא לפי כללי משרד האוצר הקבועים לכל תושבי המדינה. אלא שהשכר עובר דרך הצינורות המקובלים. וכך הטבע אינו אלא שבילים שאנו יוצרים שדרכם תעבור ההשגחה העליונה. לכן זאת הייתה טעות גורלית לחשוב שהטבע מפקיד את גורלנו בידינו ולכן "חזק הוא ממנו".

בהערה<sup>4</sup> הובא משל מושלם שכבר הבאנו בעבר.

**תורת מנחם תשכב ג/76: המרגלים אמרו שמהניצחון והנסים הגלויים שהיו במדבר, אין ראייה בנוגע לסדר והנהגה הקשורים עם ארץ ישראל, כאשר נדרשת עבודה של 'ארץ נושבת' ולהתלבש בעולם בהתיישבות. כאן כל ענייני הקיום הם על פי דרך הטבע, כמו שפסק המן, בארה של מרים וענני הכבוד, ולפי הנהגה זו אי אפשר לנצח את ילידי הענק שבדרך הטבע חזקים הם מבני ישראל.**

**אולם האמת היא הפוכה: המטרה בכניסה לארץ הייתה להוכיח שהקב"ה אינו מוגבל לא בטבע ולא בלמעלה מהטבע, אלא מחבר את הטבע עם הלמעלה מהטבע ומפעילים ביחד.**

בהערה<sup>5</sup> הובאה הרחבה מעשירה.

<sup>4</sup> ילד עשיר ומפונק גרם לאביו עגמת נפש. הוא היה ישן עד הצהריים ומבלה עד לפנות בוקר. אביו הוכיח אותו תכופות, עד שנמאס לילד. הוא החליט לעזוב את הבית ולהוכיח לאבא שהוא מסוגל להתעשר בלעדיו. במשך שבועיים ישן על ספסל ברחוב, עד שאחד מתושבי העיר ריחם עליו והציע לו עבודה בגינה שלו ובתמורה יוכל לישון ולאכול אצלו. אחרי שמצא מקום לאכול ולישון, הלך לחפש עבודה מסודרת ומצא עבודה כעוזר קונדיטור במאפייה קטנה. בהדרגה למד את המקצוע ולאחר שנה החליט לממש את החלום ולפתוח מאפייה משלו. אולם המיקום היה גרוע והוא סבל מהפסדים. הוא עמד להישבר, עד שיום אחד נכנס איש עסקים והתלהב מהמאפים. הוא הציע לחתום שותפות אתו ולשכור עבורו חנות בקניון. עד מהרה הגיעה ההצלחה ובתוך חצי שנה נפתחו חמישה סניפים בבעלות משותפת שלהם. כעת הרגיש בטוח לשתף את אביו בקורות חייו. הוא נטל נייר וכתב: "אבא, בוויכוח בינינו אני ניצחתי. שלוש שנים אחרי שעזבתי את הבית, הפכתי להיות איש מצליח בלי עזרה ממך". חלפו כמה ימים והוא קיבל מעטפה חוזרת מאביו. "בני יקר, אני גאה ושמוח בהצלחתך, אבל אני חש כי תהיה זאת טעות להמשיך להסתיר ממך את האמת. ובכן, האם שאלת את עצמך מי היה הנדיב שהכניס לביתו הומלס שישי על ספסל? מה פתאום קונדיטור וותיק קיבל אותך כעוזר למרות חוסר הניסיון? ואיך איש עסקים זר נתן בכך אמון והקים אתך שותפות?! התשובה תפתיע אותך: אני שלחתי את הראשון לאסוף אותך לביתו ושילמתי את השכירות על המיטה שקיבלת. אני שילמתי את שכר עבודתך בקונדיטוריה, וגם הכסף שהושקע בשותפות שלכם יצא מחשבון הבנק שלי. ועכשיו אני באמת גאה בהצלחה ובחריצות שלך. באהבה, אבא".

ההפרדה והחיץ שיצרו המרגלים בין הטבע ולמעלה מהטבע - ביחס להתנהלות הצבאית של כלל ישראל - נוגעת לעניין נוסף: למרחב החיים היום-יומי בטבע. המרגלים יצאו מנקודת הנחה שקדושה יכולה להיות רק בחיי נס כמו חיי המן שצנח מהשמיים ופטר אותם מהתעסקות טבעית. אבל כשאדם נעשה תלוי בלחצי פרנסה ועבודה גשמיים – הוא אינו יכול להתפנות לקדושה. דחק הפרנסה הופך אותו לעבד לאדמתו וכבר אינו זוכר מאין בא ולאן הוא הולך.

גם מהסיבה הזו חששו מהכניסה לארץ, משום ש"ארץ אוכלת יושביה היא" ותאכל את הכוונות הרוחניות הטובות שלנו.

אבל הם טעו כאן כמו כאן, משום שהכול תלוי בראש: כשמבינים ומטמיעים את הרעיון שהפרנסה הגשמית היא בסך הכול נתיב לברכה העליונה, אז לא מזניחים את הכנת הכלים לברכה הרוחנית. כשם שעושים כלים גשמיים להצלחת הפרנסה – כך עושים כלים רוחניים להבטחת הברכה.

בכך אפשר לבאר היטב את הקשר בין יוסף ואחיו לסיפור המרגלים. הארכנו בעבר בשיעור לפרשת וישב, בתפיסה חסידית נפלאה: יוסף היה היהודי הראשון בהיסטוריה ששקע בחיים טבעיים. הראשון שיצא את גבולות הגטו והלך לנהל מדינה. בעוד שאבותיו ואחיו היו רועי צאן, שנושאים בידיהם את הצאן, אבל הראש פנוי לעבודת ה', יוסף שקע ראשו ורובו בניהול מדינה.

לכן יוסף חולם על ליקוט אלומות בשדה, משום שהוא הראשון שעוזב את רעיית הצאן ומדבר על עבודת אדמה, שהיא באמת משתלטת על סדר היום והופכת את העובד לעבד שלה. ככתוב: "עובד אדמתו ישבע לחם".

השילוח של יוסף למצרים היה בלון ניסוי על טענת המרגלים: האם יהודי יכול לחיות חיי טבע ולהישאר ירא שמים או שהטבע משתלט על מוחו וליבו. יוסף נשלח כמו המרגלים לאותה משימה, אבל בסיומה מכריז לאחיו: "מרגלים אתם!" אבל אני הוכחתי שאפשר לחיות כאן ושם ולהישאר יוסף הצדיק.

למעשה, קל לדבר על שילוב נס וטבע, אבל זה האתגר העליון העומד בפני האדם. זה לא פשוט לפעול ולהתמסר להצלחת המלחמה בדרכי הטבע, ועדיין לזכור שאם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר. באותה מידה, לא פשוט להתמסר עד כלות הכוחות להצלחת הפרנסה, ועדיין להיות בטוחים שהוא הנותן לך כוח לעשות חיל.

<sup>5</sup> בשנה שעברה דיברנו על כך, שהתיקון המוחלט לחטא המרגלים, נמצא במצווה החשובה המובאת בהמשך הפרשה שלנו: הפרשת חלה. חז"ל מצאו כמה וכמה סגולות במצווה הגדולה הזו, להעשיר את הפרנסה ולהביא ברכה כללית אל הבית, שכן האקט הקטן ממצה את החשיבה היהודית הנכונה. מילה אחת מספרת את הסיפור: "ראשית עריסותיכם". אנו רצים לתת לקב"ה את החלק הראשון בעיסה ואת החלק הראשון מעניקים לבעל הבית, להוגה היצירה ויוצרה. החלק הראשון נושא את כל פלא היצירה, הכאב, העמל, הציפייה והרעיונות שהושקע בה ולכן את הראשון מגישים בהערכה לאדריכל הניצחון: לקב"ה. גם גוי מסוגל להאמין שיש השגחה פרטית והקב"ה מכוון את דרכיו, אבל למה הרווחתי את מה שהרווחתי כעת? מה גרם לי להוציא עיסה מוכנה מהתנור? גוי יאמר כי עבדתי קשה והתאמצתי. ואולם יהודי נותן את החלק הראשון לקב"ה ובכך מצהיר: רבש"ע, זה שלך. אנחנו רק הבאנו את הברכה שלך אל המציאות. האמונה מתבטאת במקום דומה נוסף (לקו"ש טז/בשלח): לאחר אכילת הלחם, מברכים ברכת המזון כהודאה לקב"ה, והברכה הראשונה היא "הזן את הכל". כאן עולה תמיהה: ברכה זו תוקנה על ידי משה רבנו כהודאה על נס המן. יהודים לא עשו דבר בעצמם, לא חרשו את השדה ולא טחנו את הלחם. הם קמו בשעת בוקר ומצאו מנה מוכנה של לחם ממתינה להם. ובפרץ של הודאה תיקן משה ברכה לה' הזן את הכל. אבל איך שייך לברך על לחם שהושג בזעת כפיים, בשפך דמים שסחטו את כל כוחותיו? האם ה' זן את הכל או האדם עצמו שרתם כוחותיו להכין לחם?! אולם זאת גופא תקנת חז"ל: לחקוק במוחנו שדבר מהותי לא השתנה. אמנם הלחם הושג בעמל כפיים, אבל העמל היה רק צינור להמשיך את ההשקעה של השותף מלמעלה. האמת היא שגם במן נדרשה שותפות מסוימת מצד האדם: הצדיקים מצאו את הלחם על פתח ביתם ונדרשו להכניס אותו פנימה ואילו הבינונים והרשעים הביאוהו ממרחק. עוד נאמר: "צדיקים לחם, בינונים עוגות, רשעים טחנו בריחיים". היינו שהבינונים קיבלו עיסה לאפייה ואילו הרשעים נדרשו לטחון את החיטים. והדברים תמוהים: אם הלחם הגיע כבר לפתח ביתם של הצדיקים, למה לא ימתין פרוס על השולחן? אלא רצה הקב"ה לדמות את המן ההוא ללחם שלנו, ולכן ציווה לעשות בו מעט שותפות, כדי לקבוע יסוד גדול לגבי העתיד: **השותפות לא משנה את המהות וברור שהלחם ירד מלמעלה.**

נדרשת עבודה יום-יומית של לימוד חסידות לפני התפילה, ועל"פ בתור התחלה וכהמשך למצוות הפרשת חלה שהיא "ראשית עריסותיכם", יש להזכיר תקנת חכמינו להתחיל היום באמירת "מודה אני" בכוונה ולאשרר מדי יום ביומו את הידיעה כי הקב"ה קובע לכל אחד את סדר חייו, בריאותו והצלחתו ויש להכין הכלים הראויים לברכתו - לא פחות מאשר מכינים הכלים להצלחת הפרנסה.

בעומדנו בערב שבת מברכים תמוז, מתגברת התפילה והזעקה להגשמת כל תפילותינו ברצון, ובראשן משאת הלב של עמנו בכל הדורות לגאולה אמתית ושלמה עכשיו ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי  
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי  
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי  
להצלחה רבה בכל ענייניהם  
ולעילוי נשמת מרת  
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**